

Збарзька централізована бібліотечна система
Методично-бібліографічний відділ

Календар

*знаменних і пам'ятних
дат Збаражчини
на 2011 рік.*

м. Збараж
2010 р.

ББК 91.9
К 17

Укладач: Н. Сенчишин,
бібліограф методично-
бібліографічного відділу.

Редактор: Т. Кульпа,
завідувачка методично-
бібліографічного відділу ЦБ.

Комп'ютерний набір: Г. Ігнатська.

Відповідальна за випуск: О. Бойко,
Директор ЦБС.

П Е Р Е Д М О В А

«Календар знаменних і пам'ятних дат Збаражчини на 2011 рік» подає інформацію про пам'ятні події краю, уродженців та видатних людей, чії життя та діяльність пов'язані із Збаражчиною.

Посібник відкривається переліком основних ювілейних і пам'ятних дат року.

Матеріал систематизовано за чотирма розділами:

- **Збараський літопис від сивої давнини: Літопис Вишнівця**
- **Перелік імен, що не увійшли до основного списку.**
- **Землі Збараської славетні люди.**
- **Населені пункти Збаражчини.**

Збережена хронологічна послідовність, зокрема подається число, місяць (де можливо), найменування події, текстова довідка. Також додається список рекомендованої літератури, за допомогою якої було складено цей календар.

Адресується учителям, студентам, культурно-освітнім працівникам, а також усім, хто небайдужий до історії краю, його сьогодення, цікавиться і займається краєзнавством.

Розширити коло літератури цієї тематики допоможуть видання: «Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік», краєзнавчі бібліографічні покажчики, списки та попереджувальні довідки, видані Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою. Також для повнішого ознайомлення з життєвим і творчим шляхом видатних людей Збаражчини можна скористатися рекомендаційно-бібліографічними посібниками, виданими методично-бібліографічним відділом Збараської ЦБ із серії «Наші славетні земляки», перелік яких вказано на сторінках цього календаря.

Добір матеріалу закінчено в березні 2010 року.

Перелік основних ювілейних і пам'ятних дат року

Січень

55 років від дня народження Сороки Петра Івановича (06.01.1956) – письменника, літературознавця, редактора.

155 років від дня народження Горбачевського Антіна Яковича (27.01.1856 - 25(26).04.1994) – адвоката, редактора, політичного і громадського діяча.

55 років від дня народження Назар Марії Іванівни (31.01.1956)- викладачки, письменниці.

Травень

80 років від дня народження Олещука Ігоря Андрійовича (21.05.1931) – інженера, громадсько-політичного діяча.

Червень

75 років від дня народження Сливки Романа Михайловича (15.06.1936) – церковного і громадського діяча.

Серпень

75 років від дня народження Залеського Антона Миколайовича (15.08.1936 - 09.02.1989) – вченого, мовознавця, кандидата філологічних наук.

Вересень

80 років від дня народження Харчука Бориса Микитовича (13.09.1931-16.01.1988) – письменника.

Листопад

100 років від дня народження Клячківського Дмитра-Романа Семеновича (04.11.1911-12.02.1945) – діяча ОУН, генерала-хорунжия, першого головнокомандувача УПА.

125 років від дня народження Музички Андрія Васильовича (24.11. (06.12) 1886-18.09.1966) – літературознавця, педагога.

* * *

495 років від дня народження Вишневецького Дмитра Івановича – князя, першого гетьмана Запорізької Січі.

~ * ~ * ~

Збараський літопис від сивої давнини

- 1211 р. Перша письмова згадка в літописах про Збараж.
- 1431 р. Перед приходом польського війська Старозбараський замок спалили вояки з залоги Свидригайла.
- 1631 р. Помер Юрій Збараський. На ньому вигас рід князів Збараських.
- 1636-
1646рр. Збараж перейшов у спадок до племінника Юрія Збараського - Януша Вишневецького, а потім до його сина Дмитра Вишневецького, який укріпив замок, відновив вали з січеного каменя, високі коші, фланги папирети, і завіз сюди 50 гармат.
- 1651 р. Козацьке військо Богдана Хмельницького стало табором між Збаражем і Колодном. Гетьман, чекаючи хана Іслам Гірея III, займався реорганізацією свого війська.
- 1766 р. Канівський староста Микола Потоцький записав Василянському монастиреві в Збаражі 50 тис. злотих польських і зобов'язав викладати моральну теологію українською мовою для тих, хто не знав латині.

- 1771 р. Велика пожежа знищила Василіанський монастир. Школу перенесено до Загаєць (Шумський район).
- 1776 р. Знову при Василіанському монастирі відкрито богославську школу.
- 1786 р. Декретом австрійського цісаря Йосифа II скасовано в Збаражі Василіанський монастир, ченців переведено до Тереховлі.
- 1856 р. У місті було 222 безземельних міщан, 265 бідних ремісників. Найчисленнішим був цех шевців, який утримував свою церкву, касу, школу і навіть вулицю.
- 1886 р. Приїзд у Збараж Сестер Філіціянок, заснування 30 вересня польської захоронки (дитячого садочку).
- 1901 р. Учителі Збараського повіту організували в місті філію (Руське Педагогічне Товариство), яке багато зробило для організації українського шкільництва, і яке пізніше змінило назву «Рідна школа».
- 1906 р. Почала виходити соціал-демократична газета «Червоний прапор». Вийшло всього 17 номерів газети.
- 1921 р. Заснування гімназії з польською мовою навчання.
- 1921 р. Збараж стає повітовим центром Тернопільського воєводства.
- 1921-1939 рр. Західна Україна включно із Збараччиною входять в склад Польської держави. Боротьба проти окупантів.
- 1926 р. У Збаражі розпочав свою діяльність повітовий Союз Кооперативів. За півроку в повіті працювало вже 26 кооперативів.
- 1931 р. Організовано товариство «Українських пасічників», «Центро-Союз».

- 1936 р. Заснування в польській гімназії Марійської дружини, яка стала центром українського життя для гімназійної молоді.
- 1941 р. Початок німецької окупації міста. Виявлені криваві злочинства НКВС. У його застінках закатовано лікаря і громадського діяча Тараса Білинського, Зіновія Григоринського.
- 1941 р. Створено повітову Національну Раду, головою староства був Іван Кульчицький.
- 1941 р. Німці розстріляли під с. Луб'янки 70 євреїв.
4 липня
- 1941 р. Німецька окупаційна влада включила Галичину, в серпень тому числі і Збараж, до складу Генерального Губернаторства.
- 1941 р. Примусовий вивіз української молоді в Німеччину на важкі роботи. «Новий порядок» на Збаражчині, грабіж і конфіскація у селян зерна, худоби, закриття млинів...
вересень
- 1941 р. Почала діяти українська гімназія.
15 вересня
- 1941 р. Німецька окупаційна влада ліквідує Збаразьку гімназію.
- 1941р. Відкриття у Збаражі Торговельної і Промислової школи. На відкриття гімназії німецька влада дозволу не дає.
10 листоп.
- 1946 р. Львівський собор Української греко-католицької церкви. Ліквідація греко-католицьких парафій на Збаражчині.
8-10 березня
- 1946 р. Організація НКВС «ястрибків» - винищувальних батальйонів проти УПА.
- 1951 р. На базі семирічки відкрито середню школу №2.

1956 р. Збараській середній школі присвоєно ім'я Івана Франка.

1966 - Будівництво Збараського цукрового заводу.

1969рр.

1971 р. Відкриття меморіальної дошки на сільському БК в травень с. Розношинці на честь Василя Стефаника, який декілька разів побував в Розношинцях у свого друга Сафата Шмігера. Тут він написав свою новелу «Побожна».

1976 р. Відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР № 552, Збараж віднесено до 39 міст України, які зберегли середньовічне містобудування і мають найбільше пам'яток.

1976 р. На вулицях міста з'явилися перші міські автобуси.

1986 р. У місті налічувалось 105 вулиць, 2 майдани.

1991 р. Відкрито меморіальну дошку на будинку редакції газети «Народне слово» (будинок Білінського), в якому неодноразово бував Іван Франко.

1991 р. Перше свято незалежності України в замку.

24 серпня

Літопис Вишнівця.

1651 р. Війська Богдана Хмельницького взяли Вишневецьку фортецю в поході на Берестечко.

1651 р. У Вишнівці в татарському полоні перебуває Богдан
7 серпня Хмельницький після битви під Берестечком.

1651 р. Смерть князя Яреми Вишневецького у таборі Паволоччі. Труну з тілом князя з великими почестями перевезено до Вишнівця, а потім до Польщі.

- 1731 р. Закладено парк, альтанку і розаріум.
- 1781 р. Російський цар Павло I гостював у князів Мнішеків, зустрічався з польським королем Станіславом Понятовським.
- 1846 р. У Вишневецькому палаці побував Тарас Шевченко.
- 1876 р. Вишневецький замок придбав президент Києва Й. А. Толль.
- 1921 р. Бойкот польської влади. До сейму ніхто з поляків не прийшов. Послом до сейму обрано Б. Козубського. Боротьба за українську школу. Відкрито читальні «Просвіта» у кожному селі.
- 1941 р. З палацу Вишневецьких вивезено до Москви найкращі
березень картини, скульптури, меблі, золоті та срібні речі,
стародруки і цінну бібліотеку.
- 1941 р. Гітлерівські війська ввійшли у Вишнівець, у замку
30 червня розміщувалось німецьке гестапо та жандармерія.
- 1971 р. Побудовано нове приміщення маслозаводу.
- 1991 р. Насипано курган-могилу Байді Вишневецькому в честь 350-річчя заснування Запорізької Січі.

Перелік імен, що не увійшли до основного списку

5 січня 1911 р. у м. Збараж народився Густав Міхал – польський церковний історик, теолог, бібліограф, автор книг з історії закону сестер Бернадинок, бібліїної бібліографії, наукових статей. Помер 14 січня 1976 р. в м. Краков (Польща).

14 лютого 1951 р. у с. Малі Вікнини Збараського району народився Ліберний Олександр Євдоксійович – журналіст, член НСЖУ. Від 1994 р. – кореспондент обласної газети «Свобода».

1 березня 1901 р. у с. Шили Збараського району народився Добротвір Дмитро – лікар, громадський діяч, член УЛТ у Львові. Воював в УГК, працював лікарем у Тернополі. Помер 15 травня 1975 р. в м. Мельбурн (Австралія).

15 (27) квітня 1891 р. у с. Шили Збараського району народився Клим Андрій Іванович – військовик, підполковник армії УНР. Під час Першої світової війни – командант (комісар) в австрійській армії. У період Директорії УНР – в окремому корпусі Січових Стрільців, командант ставки при Генеральному штабі Армії УНР. 13 грудня 1919 р. Андрій Клим загинув від ін'єкції, що йому зробив польський охоронець.

15 квітня 1896 р. в с. Тарасівка Збараського району народилась Остапчук Анда Яківна – оперна і камерна співачка. Навчалась в жіночій гімназії у м. Львів. 1915-20 рр. – студіювала вокал у консерваторії в м. Відень (Австрія), 1922-27 рр., 1932-38 рр. – провідна солістка опери та оперетних вистав Українського театру «Просвіта» в м. Ужгород. 1927-29 рр. – солістка Львівської, а згодом Братиславської опери. У 1913-38 рр. – учасниця Шевченківських вечорів та концертів у містах України й за кордоном, у т. ч. ювілейних вечорів пам'яті українських письменників. Оперні партії: Наталка («Наталка-Полтавка» М. Лисенка), Катерина (однойм. опера М. Аркаса),

Маргарита («Фауст» Ш. Гуно), Амнеріс («Аїда» Дж. Верді) та ін. Померла 1949 р. в м. Братислава (Словаччина).

3 травня 1896 р. у с. Добромірка Збарзького району народився Небеш Степан – військовик, діяч культури. Закінчив гімназію в м. Тернопіль. 1914 р. – доброволець Легіону УСС. У Києві працював у редакції «Літературно-наукового вісника», «Молодому театрі» Леся Курбаса. Навчався від 1917 р. на правничому факультеті Київського університету, правничі студії завершив у Львівському університеті (1924-27 рр.). Працював у судах міст Тернопіль (1927-30 рр.) і Надвірна (1930-39 рр.). Автор розвідок з українського минулого та спогадів: «Нарис про село Добромірка», «Спогад про Куропатки й Конюхи», «Січові Стрільці на Україні в 1917 – 1918 рр.» та ін. Помер 23 березня 1982 р. у м. Клівленд, шт. Огайо (США).

13 червня 1896 р. в с. Колодне Збарзького району народився Качуровський Михайло – художник, вчений у галузі медицини. Працював доцентом кафедри нормал. анатомії, в 1939 р. закінчив Харківський інститут мистецтв. Під час Другої світової емігрував до Німеччини. Від 1950 – завідувач лабораторії анатомії ока в м. Філадельфія. (1956-73 рр.) Співавтор першого рад. анатом. атласу. Автор публікацій на медичні теми, у т. ч. 22 наукових статей в англomовному «Американському журналі з офтальмології». Як художник працював у техніці акварелі. Серед картин: «Гаряче літо», «Зимове сонце», «Дід Мороз у лісі» та ін. Учасник 3-ох колективних і 15 персональних виставок у містах Харків, Гамбург (Німеччина), Відень (Австрія), Філадельфія, Нью-Йорк, Вашингтон та ін. Помер Качуровський М. 15 лютого 1976 р. в м. Філадельфія (США).

16 червня 1926 р. у с. Нижчі Луб'янки Збарзького району народилась Паламарчук Ярослава Володимирівна – громадська діячка, меценат. Член ОУН; діяльна в українських товариствах в родинному селі. Закінчила торгову школу в м. Львів. Від 1944 р. – в Німеччині, від 1947 р. – в Канаді (м. Вінніпег). Розбудовувала українські організації Визвольного фронту; 8 років очолювала відділ Ліги українок Канади у Вінніпезі, 2 р. – голова відділу Комітету українок Канади.

Допомагала коштами на реставрацію замку, закупівлю медичної апаратури для центральної районної лікарні Збаража; будівництва лікувального центру в Моршині Львівської обл.; створення к/ф «Нескорений» (про Р. Шухевича).

19 липня 1936 р. у с. Киданці Збараського району народився Яциковський Богдан Миколайович – художник. Член НСХУ (1988 р.). Закінчив Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва (1972 р.). Працює в галузі декоративно-прикладного мистецтва (кераміка). Серед творів: пласти «Гуцул», «Гуцулка», «Дума» (1960-70 рр.), композиції – «Щира осінь», «Писанки», «Садок вишневий» (1984 р.); диптих «Христос родився» (1994 р.).

19 вересня 1921 р. у с. Красносілля Збараського району народився Шуст Іван Васильович – вчений у галузі цитології і гістології, громадський діяч. Доктор біологічних наук (1967 р.), професор (1971 р.). Академік Міжнародної академії інтеграл антропології (1997), почесний академік Укр. АН національного прогресу (1997 р.). Закінчив учительську семінарію в м. Яворів (1943 р.) та Львівський зооветеринарний інститут (1951 р.). У м. Тернопіль: доцент кафедри гістології (1958-71 рр.), заступник декана лікувального факультету (1960-63 рр.), проректор з наукової роботи медичного інституту (1969-71 рр.), завідувач кафедри анатомії та фізіології людини і тварин (1971-91 рр.), професор кафедри загальної біології (1991-99 рр.) пединституту. Автор і співавтор понад 200 наукових праць, у т. ч. 3-х монографій, 6-ти навчальних посібників, статей в українських і зарубіжних виданнях.

30 вересня 1951 р. у смт. Вишнівець Збараського району народився Сухенко Юрій Григорович – вчений у галузі авіації, педагог, громадський діяч. Доктор технічних наук (1999 р.), професор (2003 р.). Закінчив літакобудівний факультет Харківського авіаційного інституту (1974 р.). 1974-75 рр. – інженер-конструктор в Українському філіалі НДІ авіаційних технологій при ДКБ ім. О. Антонова (м. Київ). Від 1975 р. – в Київському національному університеті харчових технологій, від 2003 р. – директор Київського громадського харчування, професор кафедри матеріалознавства і технології

машинобудування НУХТ. Автор близько 150 наукових праць, 3-х монографій; має 20 винаходів.

4 листопада 1936 р. у с. Чернихівці Збараського району народився Мечник Микола Павлович – хормейстер, педагог, Заслужений працівник культури УРСР (1987 р.). Закінчив музично-педагогічний факультет Дрогобицького педагогічного інституту. Від 1962 р. – викладач хорової і музично-теоретичної дисциплін у Терехівлянському культурно-освітньому училищі (нині Вище училище культури). У 1967 р. організував і донині очолює чоловічий вокальний ансамбль «Октава», який удостоєний звання «народний» і є дипломантом конкурсу ім. С. Крушельницької та лауреатом Всеукраїнського фестивалю козацької пісні «Байда» (м. Тернопіль).

5 листопада 1941 р. в с. Старий Вишнівець Збараського району народився Дроботюк Борис Іванович – графік, член НСХУ. Проживає у Львові. Його акварелі «Іван Франко - сіяч», «Гайдамаки», «Обжинки» зберігаються в Збараському музеї.

* * *

У 1906 р. в с. Нижчі Луб'янки Збараського району народився Галещук Лука Кирилович – педагог, поет. Входив до молодіжної організації «Каменярі». В 1940-41 рр. проживав у Львові, працював у редакціях газет. Після 1945 р. вчителював у школах Збаражчини (нім. мова). Писав вірші, публікувався на сторінках преси. Видав поеми: «Морозенко», «Богдан Хмельницький під Збаражем». Вірші його – інтимна, пейзажна, громадсько-політична лірика. Більшість творів поета залишилися в рукописах. Помер Галещук Л. К. 1965 р. в с. нижчі Луб'янки.

У 1851 р. в м. Збараж народився Заячківський Олександр – священник, громадський діяч. Довголітній голова «Просвіти»; голова банку «Надія» у Збаражі. В листопаді 1918 р. був обраний головою УНРади ЗУНР. Помер 1926 року в м. Збараж.

~ * ~ * ~

Землі Збаразької славетні люди.

6 січня **55 років від дня народження**
Сороки Петра Івановича
(06. 01.1956) – письменника, літературознавця, редактора, видавця.

Лауреат літературно-мистецьких премій: міжнародної «Слово України», організованої СПУ і Аркадієм Новицьким з Австралії (1994р); міжнародної «Тріумф» (2002р.); Всеукраїнської премії ім. В. Сосюри та ім. Братів Богдана і Левка Лепких (обидві 2005р.), ім. Дмитра Нитченка (2008р.).

Петро Іванович Сорока народився 6 січня 1956 р. в с. Грицівці Збаразького району. Після закінчення місцевої восьмирічки навчався у Кременецькому медичному училищі, працював за фахом. У 1982 р. поступив на філологічний факультет Тернопільського педагогічного інституту ім. Я. Галана, який закінчив 1986 року.

Працював журналістом у Збаразькій районній газеті «Колгоспне життя». В період боротьби за незалежність був одним з ініціаторів створення першої демократичної газети «Гомін», кілька років редагував регіональну газету «Дзвони Лемківщини». З 1994 р. – кандидат філологічних наук, з 2001 р. – доцент кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства ТДПУ ім. В. Гнатюка. Голова правління обласного літературно-просвітницького товариства «Галицько-Волинського братства», засновник і редактор просвітницько-видавничого товариства «Пегас», приватного видавничого підприємства «СорокаА» (від 2005 р.), співзасновник і редактор ж. «Сова» (1999 р.), редактор літературно-мистецького альманаху «Курінь» (від 1992 р.)

Петро Іванович член НСПУ (1994 р.), міжнародного ПЕН-клубу (2002 р.), кандидат філологічних наук (2004 р.).

Автор книг: «Секрет довгожителя» (1988 р.), «Горобці про літо мріють» (1989 р.), «Сповідь сатирика» (1991 р.),

«Крона роду» (1994 р.), «День чудес» (1995 р.), «Чернігівська Січ» (1998 р.), «Сповідь сльозою», «На ясні зорі Запорожжя» (обидві 2000 р.), «Пам'яті навперейми» (2001 р.), «Душа при свічці», «Найкраще помирати в понеділок» (обидві 2002 р.), «Рік подвійних райдуг» (2003 р.), «Голос із притвору» (2004 р.), «Пригоди кота Патріка» (2005 р.), «Денники 2004-2005» (2006 р.), «Застиглий вогонь» (2007 р.) та інші; автор численних монографій, статей в українських і закордонних виданнях.

* * *

Сорока Петро Іванович [Текст] // Література землі Збараської: бібліографічний покажчик / упор. М. Дем'янюк. – Збараж: ЦБ, 1995. – С. 21.

Сорока Петро Іванович [Текст] // Література землі Збараської: бібліографічний посібник, вип. 2-ий / уклад. Н. Сенчишин, ред. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2005. – С. 40-41.

Петро Сорока: Сходження до вершин [Текст]: персональний рекомендаційно-бібліографічний посібник / уклад. Н. Сенчишин, ред. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2006. – 19 с.

Сорока Петро Іванович [Текст] // Лауреати літературних премій – наші земляки: бібліографічний покажчик, упор. Н. Сенчишин, ред. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2006. – С. 16-21.

**27 січня 155 років від дня народження
Горбачевського Антіна Яковича**

(27.01.1856-25.(26) 04.1994) – адвоката,
редактора, політичного і громадського
діяча.

Горбачевський Антін Якович народився 27 січня в с. Зарубинці Збараського району. Закінчив народну школу в Збаражі, класичну гімназію у Тернополі (1874 р.), правничий факультет Львівського університету (1879 р.). У 1883-84 рр. редагував львівську газету «Діло». Після адвокатської практики у Львові та Перемишлі відкрив адвокатську канцелярію у Чорткові (1893 р.). Організатор і голова надзірної ради

кредитного товариства «Надія», голова товариства «Українська бесіда», повітового комітету Національно-демократичної партії, засновник української приватної гімназії Укр. пед. товариства у Чорткові. Від 1913 р. – член Найвищого державного трибуналу у Відні (Австрія; єдиний українець у ньому). У 1916 р. повернувся до Галичини, працював адвокатом у Дрогобичі. 1918-19 рр. – член УНРади ЗУНР, брав участь у розробці законодавства республіки. В липні 1919 р. переїхав з урядом ЗУНР до м. Кам'янець (нині Кам'янець-Подільський). Заступник керівника надзвичайної дипломатичної місії УНР до Польщі (вересень 1919 р.) Від 1921 р. – в Чорткові. Голова філії Товариства допомоги українським інвалідам, член надзіркової ради «Повітового союзу кооператив» і кооперативи «Українська книгарня» та ін. 1928 р. – співзасновник УНДО (Українське національно-демократичне об'єднання). У 1927 р. як заслужений діяч увійшов за списком УНДО до сенату Польщі, відбув у ньому три каденції, сенатор, голова Українського парламентарного клубу. В 1939 р. виїхав із Чорткова до Львова, 1940 р. – до Кракова. 1941-44 рр. проживав в Чорткові.

Помер Горбачевський Антін Якович 25 (за іншими даними 26) квітня 1944 р. у м. Сянок (Польща).

* * *

Ханас, В. Горбачевський, брат Горбачевського [Текст] / В. Ханас // Тернопіль вечірній. – 1996. – 31 січ.

Антін Горбачевський 1856-1944. Адвокат, сенатор, громадський діяч [Текст] // Визначні постаті Тернопілля. – К: «Дніпро», 2003. – С. 58.

31 січня

55 років від дня народження

Назар Марії Іванівни (31. 01. 1956) – викладачки, письменниці.

Назар Марія Іванівна народилась 31 січня 1956 року у с. Добриводи Збаразького району. Закінчила місцеву десятирічку, Кам'янець - Подільський педагогічний інститут

ім. В. П. Затонського. Працює викладачем технічного ліцею ім. О.Смакули у рідному селі. Друкувалася у журналі «Тернопіль», часописах «Русалка Дністрова», «Вільне життя», «Ровесник» та ін., обласних виданнях «Освітнянська скриня», «Подільська толока». Член обласного літературного об'єднання при Тернопільській обласній організації НСПУ.

Випустила у світ видання: історичний нарис «Доброводи» (1997 р.); збірки поезій: «Афтографи одкровення» (2006 р.), «Думки без абзаців» (2008 р.); книги-портрети: «Слово про Бориса Харчука» (1991 р.), «Слово про Осипа Роздольського» (2004 р.); історико-краєзнавчий нарис «Село Доброводи у пам'ятниках».

* * *

Малевич, А. Марія Назар [Текст] / А. Малевич // Літопис землі Збаразької: Краєзнавчо-історичне видання із серії «Збаражчина». – Збараж, 1996. – С. 63.

Назар Марія [Текст] // Подільська толока / упор. З. Кіпібіда, ред. В. Барна. – Тернопіль: Лілея, 2004. – С. 50-51: фотогр.

* * *

Назар, М. Слово про Бориса Харчука [Текст] / М. Назар.- Збараж: Медобори, 1991. – 24 с.

Назар, М. Доброводи [Текст]: історичний нарис / М. Назар. – Збараж: Медобори, 1997. – 20 с.

Назар, М. Слово про Осипа Роздольського [Текст] / М. Назар. – Збараж: Обрій, 2004. – 46 с.

* * *

Назар, М. «О боже, сохрани мою любов», «Я собі придумала сама...» [Текст]: вірші / М. Назар // Рушник: літературно-мистецький збірник. – Збараж: МВТП «Обрій», 2001. – С. 68-70.

Назар, М. «Слову», «Моя нагорода...» [Текст]: вірші / М. Назар // Подільська толока: альманах літ. об'єднання. – Тернопіль: Лілея, 2004. – С. 50-51.

Назар, М. «Октави серця», «До Шевченка...» [Текст]:

вірші / М. Назар // Подільська толока: альманах літературного об'єднання. – Тернопіль: «СорокА», 2006. – С. 10-11.

Назар, М. До 150-річчя Івана Франка [Текст]/ М. Назар // Рушник: літ. – мистецький збірник, вип. 2. – Збараж: «Обрій», 20 С. 101-104.

Назар, М. «Я долі вдячна за сльозу», «Я там, де молитися зоря» [Текст]: вірші / М. Назар // Подільська толока: альманах обласного літоб'єднання, вип. 4. – Тернопіль: «Терно-граф», 2008. – С. 52-53.

21 травня **80 років від дня народження**
Олещука Ігоря Андрійовича

(21. 05 1931) – інженера, громадсько-політичного діяча.

Олещук Ігор Андрійович народився 21 травня 1931 року в с. Чорний Ліс Збаразького району. Закінчив Львівський політехнічний інститут у 1965 році. Член Юнацтва ОУН (1946 р.). У 1948 році військовий трибунал Прикарпатського воєнного округу засудив І. Олещука на 25 р. таборів суворого режиму, покарання він відбував на шахтах Воркути (РФ). Звільнений був у 1955 р. Працював на цукровому заводі «Поділля» (1956-62 рр.), у «Тернопільобленерго» (1962-95 рр.). Від 1996 року – старший науковий працівник історико-меморіального музею політичних в'язнів у Тернополі. Член НРУ (1989 р.), від 1994 р. – член ради Тернопільського обласного товариства «Меморіал», 2000-02 рр. – його голова, від 2003 р. – голова комісії Тернопільської обласної ради з питань поновлення прав реабілітованих. Автор книги спогадів «Шлях до світанку» (2001 р.), членних публікацій у г. «Вільне життя», «Свобода» та ін.

* * *

Головин, Б. Олещук Ігор Андрійович [Текст]/Б. Головин // ТЕС. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2005. – Т. 2. К-О. – С. 666-667.

15 червня 75 років від дня народження
Сливки Романа Михайловича
(15. 06. 1936) – церковного і
громадського діяча.

Сливка Роман Михайлович народився 15 червня 1936 р. в м. Хоростків Гусятинського району. Служив дяком і регентом церковного хору в храмі у м. Чита (нині РФ), де від 1951 р. відбував заслання з батьками. У 1959-60 рр. навчався у Ставропольській (нині РФ) а в 1960-63 рр. – Одеській духовних семінаріях. У 1967 р. закінчив духовну академію в м. Ленінград (нині Санкт-Петербург), у 1970 р. духовну аспірантуру в місті Москва (обидві РФ), кандидат богословських наук (1967 р.). Одночасно працював референтом в іноземному відділі Відділу зовнішніх церковних відносин (м. Москва). Від 1971 р. – священник у с. Яблунів Гусятинського району, 1973р. – настоятель Свято-Михайлівського храму в м. Збараж, благочинний Збаразького району. Від 1991 р.- ректор Тернопільської духовної семінарії (від 1998 р. цей навчальний заклад розташований у Збаражі). О. Роман Сливка - Митрофорний протоієрей УПЦ КП, депутат Тернопільської обласної ради 3-х скликань (від 1998 р.), член редакційної колегії «Тернопільського Енциклопедичного Словника», ініціатор будівництва храму Покрови Богородиці у Збаражі.

* * *

Дем'янова, І. Сливка Роман Михайлович [Текст] /
І. Дем'янова// ТЕС. – Тернопіль: Збруч, 2008. – С. 287: фотогр.

15 серпня 75 років від дня народження
Залеського Антона Миколайовича
(15. 08. 1936-09. 02. 1989) – вченого -
мовознавця, кандидата філологічних
наук.

Залеський Антон Миколайович народився 15 серпня 1936 р. в с. Доброводи Збаразького району. У 1943 р. пішов до

першого класу Доброводівської семирічки, потім Бережанське педагогічне училище з Червоним дипломом та Львівський педагогічний університет, після закінчення якого влаштувався на роботу в Київський університет ім. Т. Г. Шевченка. Співпрацював з Академією наук УРСР. Від 1969 р. – молодший науковий співробітник інституту мовознавства АН УРСР. Кандидат філологічних наук (1969 р.).

Автор дослідження «Вокалізм південно-західних говорів української мови» (1973 р.), наукових праць, низки статей. Співавтор і редактор «Атласу української мови» (т. 1. 1984 р., т. 2, 1988 р.), «Общеславянского лингвистического атласа» (3 вип.; 1978, 1988, 1990 рр.). Керівник колективу збірника текстів «Говори української мови» (1977 р.).

9 лютого 1989 р. у Києві помер світоч української культури – Антін Миколайович Залеський.

* * *

Гуцал, А. Залеський Антін Миколайович (15.08.1936, с. Доброводи, нині Збараського району – 09.02.1989, м. Київ) – вчений – мовознавець [Текст] / П. Гуцал // ТЕС. – Т., 2004. – Т. 1. А-Й. – С. 602: фотогр.

Барановська, У. Торував дорогу рідному слову [Текст] / У. Барановська // Народне слово. – 2008. – 22 лют.

Світоч української мови: Антін Залеський [Текст]: бібліограф. довідка / Упор. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2008.

13 вересня 80 років від дня народження

Харчука Бориса Микитовича

(13. 09. 1931-16.01.1988) – письменника

Літературні премії: ім. М. Трублаїні (1982 р.), ім. Ю Яновського (1988 р.), ім. Лесі Українки (1992 р., обидві посмертно).

Харчук Борис Микитович народився 13 вересня 1931 р. в с. Лози Збараського району. Здобувши початкову освіту в своєму селі, продовжив навчання у Дзвиняцькій семирічці, а

згодом – у Вишнівецькій середній школі. Вищу освіту почав здобувати в Кременецькому вчительському інституті, закінчив Полтавський педагогічний інститут та Вищі літературні курси при Літературному інституті в Москві.

Працював журналістом, редактором ж. «Малятко» (1960р.).

Автор книг, повістей та оповідань: «Йосип з гроша здачі» (1957 р., 1969 р.), «З роздоріжжя» (1958 р.), «Станція», «Настуся» (1965 р.), «Закам'янілий вогонь» (1966р.), «Неслава» (1968 р.), «Зазимки і весни» (для дітей, 1967 р.), «Горохове чудо» (1968 р.), «Помста» (1970 р.), «Материнська любов» (1972 р.), «Школа» (1979 р.); книг повістей: «Невловиме літо» (1981 р.), «Подорож до зубра» (1986 р.); збірки нарисів «Розстріляні ночі» (1980 р.); романів: «Волинь» (у 4-ох тт., 1959-65 рр., 2-а ред. 1988 р.), «Місяць над майданом» (1970 р., нова ред. «Майдан», 1980 р.), «Хліб насущний» (1976 р.), «Довга гора» (1979 р., нова ред. «Кревняки», 1985 р.); низка творів залишилась у рукописах, зокрема роман «Межі і безмежжя» (1966 р.), повісті «Вишневі ночі» (1985 р.) і «Мертвий час»; есе «Слово і народ», опубліковане у 1988-89 рр. у журналах, всеукраїнських альманахах, газетах «Діалог», «Русалка Дністрова» та ін.

Твори Харчука перекладені багатьма мовами: білоруською, вірменською, таджицькою, англійською, іспанською, німецькою та ін. За його творами зняті художні фільми: «Вишневі ночі», (1990 р.), «Палагна» (1983 р.), «Панкрац і Юдка».

Помер Борис Микитович Харчук 16 січня 1988 року у м. Київ, де і похований. У 1991 р. на Кременецькому гуманітарно-педагогічному інституті встановлено меморіальну таблицю в честь Б. Харчука, у с. Лози на будинку де він народився встановлена меморіальна таблиця, в м. Кременець у приміщенні товариства «Просвіта» облаштована Харчукова світлиця.

* * *

Харчук Борис Микитович [Текст] // Література землі / упор. М. Дем'янюк. – Збараж: ЦБ, 1995. – С. 21-25.

Великий співець Волині (75 р. від дня нар. Бориса Харчука) [Текст]: рекомендаційно-бібліограф. покажчик / уклад. Н. Сенчишин, Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ; метод.-бібліограф. відділ, 2006. – 15 с.

4 листопада **100 років від дня народження**
Клячківського Дмитра-Романа
Семеновича (04.11.1911-12.02.1945)-
діяча ОУН, генерала-хорунжия,
першого головнокомандувача УПА.

Клячківський Дмитро-Роман Семенович (псевдо «Клим Савур», «Білаш», «Блонд», «Омелян Крилеський») народився 4 листопада 1911 р. в м. Збараж. Закінчив гімназію у м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), навчався на правничому факультеті Львівського університету, служив у польській армії. В 1937 р. був заарештований та ув'язнений за національну ідею. 1938 р. – член управи «Сокола» у Збаражі, 1939-40 рр.- обласний провідник Юнацтва ОУН на Станіславщині. У січні 1941 р. Клячківського заарештували органи НКВС у Львові, на «Процесі 59-х» був засуджений до страти, яку замінили на 10-річне ув'язнення. У липні 1941 р. втікає з тюрми м. Бердичів (Житомирської обл.). Член проводу ОУН, від січня 1942 р.- крайовий провідник на ПЗУЗ. Дмитро Клячківський займався формуванням підрозділів УПА, організацією самооборони населених пунктів на Волині та Поліссі, розробляв тактику збройної боротьби з німецько-фашистськими загарбниками. Під його командуванням загони УПА здійснили проти окупантів кілька успішних операцій. Командував УПА до призначення Р. Шухевича (1943 р.). Від січня 1944 р. Д. Клячківський – майор, командир УПА-Північ. Загинув 12 лютого 1945 р. у бою зі спецзагоном НКДБ в урочищі Лісничівка (Оржицькі хутори) поблизу с. Суськ, тіло забрали в м. Рівне в обласну в'язницю НКДБ; ймовірно похований на цвинтарі

«Грабник». На місці загибелі командира УПА встановлено пам'ятний хрест (1992 р.), у Збаражі Д. Клячківському встановлено пам'ятник (1995 р.)

* * *

Ленартович, Б. Командир УПА-Північ [Текст]: [про Д. Клячківського] / Б Ленартович // «ВІК». – 1995.-№ 2(2).-листоп.

24 листопада 125 років від дня народження
Музички Андрія Васильовича
(24. 11.(06.12) 1886 – 08.09. 1966) –
літературознавця, педагога.

Музичка Андрій Васильович народився 24 листопада 1886 р. в с. Доброводи Збаразького району. Закінчив гімназію в м. Тернопіль (1907 р.) та історико-філологічний факультет Львівського університету. У 1912-1914 рр. – вчитель гімназії, 1917 р.- викладач грецької мови на гімназійних курсах у Тернополі. В листопаді 1918 р. – організатор загонів із гімназистів старших класів і сільської молоді для встановлення української влади в Тернополі. Доброволець УГА. Від 1920 р. – викладач, професор Одеського інституту народної освіти. Від 1956 р. – доктор філологічних наук.

Андрій Васильович Музичка листувався і співпрацював із Оленою Пчілкою, Василем Стефаником, Марком Черемшиною.

У 1930-их рр. був репресований і переселений у Казахстан. Викладав у педагогічних інститутах міст Кзил-Орда (нині Кзилорда) та Семипалатинськ. Дослідник української класичної літераури. Автор праць: «Поетична творчість Г. С. Сковороди» (1923 р.), «Леся Українка, її життя, громадська діяльність і поетична творчість», «До початків нової української літератури» (обидві – 1925 р.), «Шляхи поетичної творчості І. Франка», «З творчості І. Тобілевича» (обидві 1927 р.), «Марко Черемшина (Іван Семанюк)» (1928 р.), розвідок про

творчість М. Костомарова, М. Коцюбинського, Т. Шевченка та ін.

* * *

Андрій Музичка – вчений і патріот [Текст]: експрес-інформація / упор. Н. Сенчишин, ред. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, 2007.

* * *

495 років від дня народження
Вишневецького Дмитра Івановича
(1516 – жовтень 1563) – князя,
першого гетьмана Запорізької Січі.

Вишневецький Дмитро Іванович народився бл. 1516 р. у містечку Вишнівець (нині селище міського типу Збаразького району). Належав до старшої вітки князів Вишневецьких. Уперше його згадано в історичних документах 1545 р. Як староста Канева і Черкас очолив захист пд. кордонів України від набігів татар. У 1553 р. півроку перебував у Стамбулі, за однією з версій – домовлявся про викуп із турецької неволі двоюрідного брата Федора з сім'єю й одночасно виконував дипломатичне доручення польського короля. Повернувшись, продовжив боротьбу з татарами. У 1554-1556 рр. звів на о. Хортиця фортецю, яка стала опорним пунктом запорізького козацтва, взимку 1557 р. успішно обороняв її від кримського війська. В жовтні 1558 р. Д. Вишневецький перейшов на службу до московського царя Івана Грозного, в липні 1562 р. повернувся у підданство польського короля. На початку 1563 р. здійснив похід у Молдавію, щоб зайняти її престол, однак у битві поблизу м. Сучава його військо було розбите; Дмитро В. потрапив у турецький полон. У жовтні 1563 р. за наказом султана Сулеймана I Пишного його скинули на вмуровані у вежу залізні гаки.

На думку дослідників (М. Грушевського, М. Костомарова, Д. Яворницького та ін.) у народних думках і піснях він згаданий як козак Байда. У Вишнівці в 1990 р. відкрито

символічну могилу з написом на меморіальній таблиці: «Байді-Вишневецькому від вдячних потомків на честь 500-річчя козацтва», у 1995 р. – вшанування пам'ятним знаком. На о. Хортиця в Запоріжжі в жовтні 1999 р. йому зведено пам'ятник.

* * *

Сергійчук, В. І. Дмитро Вишневецький [Текст]: українські державники / В. І. Сергійчук. – К.: Україна, 2003.- 192 с.

~ * ~ * ~

Н а с е л е н і п у н к т и *З б а р а ж ч и н и*

Збараж

(800 р. з часу першої писемної згадки)

Збараж – місто, районний центр Тернопільської області. Залізнична станція на лінії Тернопіль-Шепетівка. Поряд зі Збаражем пролягла магістраль Одеса-Брест. Населення становить 13.824 тис. осіб (2009 р.). Розташоване місто на Волинсько-Подільській височині, серед гір Медобори на обох берегах р. Гнізна – притоки Серету.

Збараж уперше згаданий у Галицько-Волинському літописі 1211 р. Насправді місто набагато старше, про що свідчать археологічні дослідження. Назва «Збараж» походить, найімовірніше, від слова «збір»; тут руські князі збирали воїнів, ідучи на рать, тому автор «Повісті минулих літ» називає його Збираж. Від кінця X ст. місто належало до Київської Русі, XIII-XIV ст. – до Галицько-Волинського князівства. В другій половині XIV ст. за Збараж багато років боролися Польща та Литва. Проте у цей період місто не занепало, залишилось одним із центрів Пд. Волині. Від середини XV ст. власники

Збаража – предки українського князівського роду Несвізьких із Волині; одна з його віток почала йменуватися князями Збаразькими. В кінці XVI – на поч. XVII ст. брати Христофор та Юрій Збаразькі на горі, на лівому березі Гнізни збудували замок. У період Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького козацькі загони штурмували місто і фортецю у 1648, 1649, 1651, 1655 рр. Найвідомішою подією цього періоду є «Збаразька облога». У 1773 р. місто увійшло до Австрійської (від 1869 р. – до Австро-Угорської) імперії. У 1797 р. цар Франц II підтвердив герб міста: на ньому зображений верхи на коні св. Юрій, який убиває дракона.

На околицях Збаража тривають археологічні розкопки; віднайдені - мезолітна стоянка (8 тис. р. до н. е.), поселення трипільської, черняхівської, давньоруської культур, могильник VIII-IX ст.

Пам'ятки архітектури міста: синагога (1537 р.), Спасо-Преображенська церква (1600 р., збудована на місці монастиря св. Онуфрія, нині параф. церква с. Залужжя), костюл і монастир оо. Бернардинців (1627 р.), Успенська (1755 р.) та Воскресенська (1764 р.) церкви. У 1887 р. під час великої пожежі храми були пошкоджені, невдовзі відреставровані. В 1990-х рр. споруджена церква св. Петра і Павла, триває будівництво церкви Пресвятої Богородиці в селищі цукрового заводу. Збаразький замок в 1994 р. оголошений Державним історико-архітектурним заповідником, 15 січня 2005 р. заповіднику надано статус національного і перейменовано в Національний заповідник «Замки Тернопілля».

У місті народились: літературознавець і громадський діяч В. Жила, перший командир УПА Дмитро Клячківський (Клим Савур); єпископ І. Прашко, композитор П. Любович; актор, режисер Я. Стадник.

Споруджено пам'ятники: А. Міцкевичу (1898), Б. Хмельницькому (1954), І. Франку (1992), Д. Клячківському (1994), Меморіал слави воїнам, полеглим у німецько-радянській війні (1965). Встановлено меморіальні таблиці на честь: виступу І. Франка 1895 р. на вічі (буд. школи, 1970 р.) та його перебування в місті (буд. Народ. руху, 1991 р.), полковника Нестора

Морозенка (замок. стіна, 1975 р.), 125-річчя «Просвіти» (кол. буд. т-ва, 1996 р), фундаторів Укр. нар. дому І. та В. Телев'яків (буд. школи № 1, 1996), перебування в місті С. Петлюри (залізн. вокзал, 1997).

Старий Збараж **(800 р. з часу першої писемної згадки)**

Центр сільради, до нього приєднано с. Верняки (57 дворів). С. Старий Збараж розташоване на берегах р. Гнізна, за 3 км. від райцентру і 4 км. від найближчої залізничної станції Збараж. Населення – 799 осіб (2009 р.). Перша писемна згадка 1211 р. Діяло товариство «Просвіта» та ін. У селі є церква св. Архістратиґа Михаїла (1818 р., мурована). Насипано козацьку могилу (х. Верняки), встановлений пам'ятний знак на місці замку (1991 р.). Працюють ЗОШ І ст., клуб, бібліотека, ФАП, відділ зв'язку, ТОВ «Старий Збараж». Поблизу села виявлено археологічні пам'ятки середнього та пізнього палеоліту; трипільської, черняхівської і давньоруської культур; є руїни Старозбаразької фортеці, Старозбаразьке родовище вапняків.

Чагарі Збаразькі **(365 р. з часу першої писемної згадки)**

Село підпорядковане Максимівській сільраді. Розташоване за 15 км. від райцентру і 2 км. від найближчої залізничної станції Максимівка. Населення – 271 осіб (2009 р.). Перша писемна згадка – 1646 р. Діяли «Просвіта» та ін. товариства. У червні 1944 р. через Чагарі Збаразькі проходив підрозділ С. Ковпака під керівництвом уродження села А. Будзана.

У селі є дерев'яна церква св. Юрія, встановлено пам'ятний хрест на честь скасування панщини, насипано символічну могилу Борцям за волю України (1990 р.). Працюють ЗОШ І ст., клуб, бібліотека.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Література землі Збараської [Текст]: бібліограф. покажчик / упор. М. Дем'янюк. – Збараж, 1995. – 27 с.

Малевич, А. П. Літопис землі Збараської [Текст]: краєзн.-історик. вид. із серії «Збаражчина». – Збараж, 1996. – 80 с.

Визначені постаті Тернопілля [Текст]: біогр. збірник / упор. О. Г. Бенч, В. М. Троян. – К.: «Дніпро», 2003. – 232 с., іл.

Тернопільський Енцикл. Словник [Текст]. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2004. – Т. 1. А-Й. – 696 с.

Тернопільський Енцикл. Словник [Текст]. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2005. – Т. 2. К.- О. – 706 с.

Великий співець Волині (75 р. від дня нар. Бориса Харчука) [Текст]: рекомендац.-бібліограф. покажчик / уклад. Н. Сенчишин, Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ; метод.-бібліограф. відділ, 2006. – 15 с.

Лауреати літературних премій – наші земляки [Текст]: бібліограф. покажчик / уклад. Н. Сенчишин; ред. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ; метод. – бібліограф. відділ, 2006. – 26 с.

Петро Сорока: Сходження до вершин [Текст]: персон. рекомендац. – бібліограф. посібник / уклад. Н. Сенчишин; ред. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ, метод.-бібліограф. відділ, 2006. – 19 с.

Світоч української мови: Антін Залеський [Текст]: бібліограф. довідка / підгот. Т. Кульпа. – Збараж: ЦБ; метод. – бібліограф. відділ, 2008.

Тернопільський Енцикл. Словник [Текст]. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2008. – Т. 3. П. – Я. – 708 с.

ЗМІСТ

1. Перелік основних ювілейних і пам'ятних дат року.....	4
2. Збараський літопис від сивої давнини	5
3. Перелік імен, що не увійшли до основного списку	10
4. Землі Збараської славетні люди.....	14
5. Населенні пункти Збаражчини.....	25
5. Список літератури.....	28

